

نام تهران برای نخستین بار در یکی از نوشته های تئودوسیوس یونانی در حدود اواخر سده دوم پیش از میلاد به عنوان یکی از توابع ری ذکر شده است.

قدیمی ترین سند فارسی موجود درباره نام تهران نشان می دهد که تهران قبل از سده سوم هجری قمری وجود داشته است، زیرا نویسنده ای بنام ابوسعید سمعانی در کتاب خود از شخصی بنام ابوعبدالله محمد ابن حامد تهرانی رازی نام می برد که اهل تهران ری بوده و در سال ۲۶۱ هجری قمری برابر ۸۷۴ میلادی در گذشته است.

استان تهران یکی از قدیمی ترین ناحیه های سرزمین فلات مرکزی ایران است. این نقطه تا قبل از گسترش دین اسلام در ایران نیز مسکونی بوده و در دوران اسلامی، ابتدا به عنوان بخشی از ولایت جبال محسوب می شده که در واقع تمام بلاد واقع در ایالت قدیم ماد را در بر داشته است. در بیشتر ادوار تاریخی، مهم ترین شهر این ناحیه ری بود و ورامین نیز در دوره هایی کوتاه جایگزین ری شده بود. ظاهراً در قرن ششم هجری قمری، در دوره سلاجقه، نام عراق عجم را ایرانی ها به ناحیه جبال دادند و پس از حمله مغول در سال ۶۱۷ هجری قمری عنوان جبال متروک گردید.

با روی کار آمدن سلسله صفوی در ایران، به علت این که بقعه امامزاده سید حمزه، در نزدیکی حرم شاه عبدالعظیم واقع شده بود، ناحیه تهران نیز مورد توجه این خاندان قرار گرفت و در سفر به شهر ری، در تهران اقامت می کردند. با ازدیاد این سفرها به ری، شاه طهماسب صفوی در سال ۹۶۱ هجری قمری نخستین برج و باروی تهران را احداث نمود و به این ترتیب مدارج ترقی تهران پایه گذاری گردید.

ابوالقاسم محمد ابن حوقل به سال ۳۳۱ هجری قمری در توصیف شهر تهران نوشته است که: "تهران در شمال شهر ری واقع شده است و دارای باغهای فراوانی است و میوه آن بسیار متنوع است."